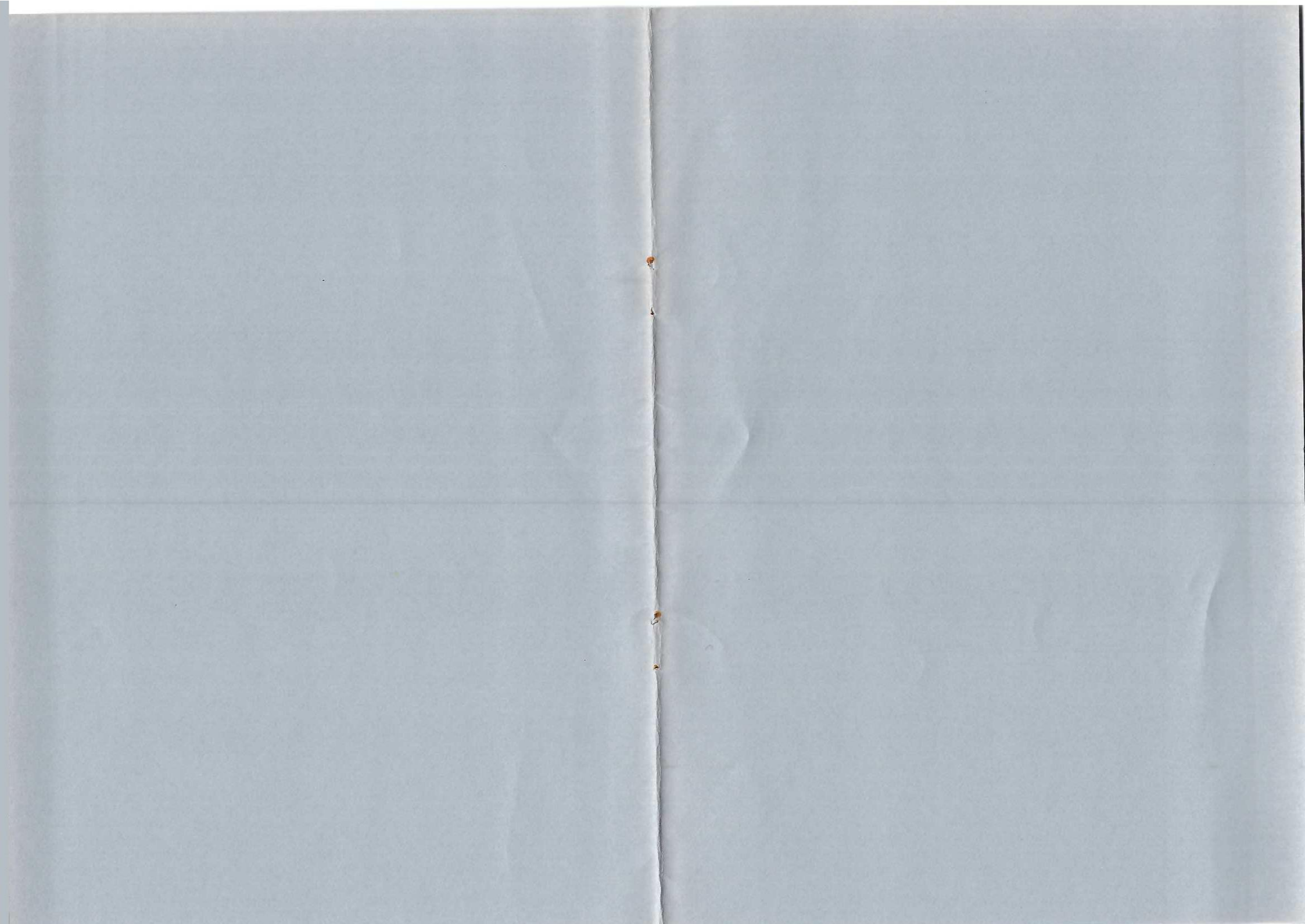

Psychologische Verkenningen
Individuele

43^e jaargang, nr. 3

september 1995

43e jaargang, nr. 3

September 1995

INDIVIDUAL
PSYCHOLOGISCHE
VERKENNINGEN

is een uitgave van
Nederlandse Werkgemeenschap
voor Individual Psychologie

**redactie adres:
Potgieterlaan 21
2394 VA Hazerswoude Rijndijk
tel. 01714 - 16110**

MEDEDELINGEN:

- Mocht u willen deelnemen aan een van de activiteiten van de Individualpsychologie in het buitenland, dan kunt u bij het bestuur een beurs aanvragen als tegemoetkoming in de kosten.
- Wilt u een gift doen aan de NWIP ? Neem dan contact op met het bestuur. Ook kunt u de vereniging bij testament iets nalaten.
- De bibliotheek van de N.W.I.P. dient verplaatst te worden. Het bestuur is momenteel naarstig op zoek naar een nieuwe ruimte. Zij zoekt een plaats waar de bibliotheek als geheel in tact kan blijven en goed toegankelijk is.
- Zoals u op de eerste bladzijde hebt gelezen, bestaat de redactie nog slechts uit één persoon. Mevrouw F. Dijkstra heeft na een aantal jaren haar bijdrage te hebben geleverd vanwege drukke bezigheden haar deelname moeten stop zetten. Wie is bereid haar als redactielid op te volgen ? Reacties bij de redactie.

ISSN: 1382-5089

Redactie:
Dhr. G. Kulker

ACTIVITEITEN

SEPTEMBER 1995:

Weekend 2 en 3 september 1995: Encouraging weekend.

„Meer vrede en harmonie in huwelijk, gezin en andere relaties” Voor meer informatie: Margriet Ebbing tel. 073 - 416189.

Zaterdag 16 september Intervisiegroep

Vrijdag 22 september Bestuursvergadering

Donderdag 28 september Advies cie.

NOVEMBER 1995:

Jaarlijkse ledenvergadering:

Het bestuur beziet momenteel of er een combinatie mogelijk is tussen een paar workshops over onderwijs en I.P. en de ledenvergadering. De bijeenkomst vindt bij voldoende animo plaats in Friesland op vrijdag 3 november 1995 van 16.00 uur tot 18.00 uur. Aansluitend vindt de jaarlijkse ledenvergadering plaats.

AUGUSTUS 1996:

Het 20e internationale congres van de I.A.I.P. vindt plaats van 4 tot 8 augustus te Oxford.

Het thema is: To preserve and to change - Individual Psychology in a network of recent developments.

Aanmelding: I.A.I.P. secretary-general Horst Gröner
Marktstrasse 12
D-99867 Gotha, Germany
Tel/fax: 49-3621-401060

Informatie folder te verkrijgen via het secretariaat van de N.W.I.P.

JANUARI 1997:

50 jarig bestaan van de N.W.I.P. Wie heeft er ideeën en wil zich inzetten voor de organisatie ?

INHOUDSOPGAVE

VOORWOORD	4
EEN POSTHUME HULDE EN EERBETOON	6
BESPREKING VAN 2 WERKEN OVER ADLERS INDIVIDUALPSYCHOLOGIE	12
ACTIVITEITEN	16
OPROEP	17

VOORWOORD

De vakantie zit er voor de meeste van ons waarschijnlijk op als dit tijdschrift bij u op de mat valt. Ik hoop dat u allen een plezierige vakantie hebt gehad en voldoende energie hebt opgedaan om het leven van alle dag dat nu weer een aanvang neemt op te kunnen pakken. Het weer heeft deze zomer zijn best gedaan om ons van een welverdiende rust te laten genieten. Hoewel sommigen van u waarschijnlijk een paar maal verzucht hebben dat het wel iets minder had gekund.

In dit tijdschrift vindt u een bijdrage van Prof. dr. C. De Keyser. Hij geeft met zijn artikel als posthume hulde en eerbetoon aan Ringel een aanzet met meerdere onderwerpen om op door te denken. Een opvallende onderdeel is mij bijgebleven. De door hem geschetste verwantschap met en erkenning van Freud. En daarmee de afwijzing van de Amerikaanse interpretatie van de IP als cognitief gedragsmatige leertherapie. Ik vroeg me af of de erkenning van de één automatisch het afwijzen van het andere inhoud. In het huidige internationale gebeuren van de Individualpsychologie lijkt het er soms op of een keuze gemaakt dient te worden tussen de leertheoretische of de analytische benadering. Ik weet niet welk gevoel u bij het lezen bekruipt. Mij schoot een tekst van Toon Hermans te binnen. Hij vertelt over een man die door de dokter uitgebreid wordt onderzocht nadat deze hem van zijn lichamelijke klachten op de hoogte heeft gesteld. De dokter vertelt hem (vanuit zijn analyse) dat hij waarschijnlijk lijdt aan enterocaréntie. Waarop de man hem zegt: „Dat zal wel zo zijn dokter, maar wat mij meer interesseert is wat doen we eraan en hoe kan ik dat in het vervolg voorkomen.”

Wat ik hiermee bedoel te zeggen is dat analyse en weten/leren hoe bepaalde ziekten te overwinnen zijn hand in hand gaan. De internationale strijd lijkt helaas meer gericht op het zich tegen elkaar afzetten in plaats van elkaar te ondersteunen. Of zoals Ringel dat uitdrukt: 'Individualpsychologie is niet de antithese van de psychoanalyse maar haar complement. Niet om alle verschillen uit te wissen noch haar eigen identiteitsbesef te verliezen of te loochenen. Haar identiteit onderstelt juist de loyale aanvaarding van de onmisbare analytische fase en de even onmisbare versterking van een, constructief, synthetische tweede fase waarin de patiënt uit zijn regressie en de volgzame ligzetelfase kiest voor een echt gelijkwaardige dialogale fase, inclusief de actieve en zelfverantwoordelijke inoefening van een reconstructie.'

dacht aan de „Wiener Schulreform”, maar daarvan beschrijft hij alleen de pedagogische uitgangspunten en doelstellingen.

Enige informatie over de politieke en maatschappelijke inbedding van deze beweging blijft achterwege.

Bruder Bezzel en Ruedi laten verder een opmerkelijke verschil zien in hun appreciatie van het verloop van Adlers ontwikkeling. Voor Ruedi vertonen de ontwikkelingen in de Individualpsychologie een voortdurend stijgende lijn. Dat Adlers ideeën in zijn laatste jaren de trekken krijgen van een wereldbeschouwing (hij gaat zich bezig houden met vragen rond de zin van het leven; de toekomst van de mensheid) ziet Ruedi als een bewijs van Adlers visionaire geest, en daarmee: van Adlers grootheid.

Bruder-Bezzel geeft een andere ontwikkelingsschets. Zij beschrijft de Individualpsychologie als een beweging die, na een bloeitijd in de 20er jaren, z'n vitaliteit verliest, in z'n ontwikkeling stagneert, en in samenhang met de afbouw van de Reformpolitiek, in verval raakt.

Samenvattend: Ruedi is geïnteresseerd in Adler als theoretisch en praktisch pedagog.

In die kwaliteit waardeert en bewondert hij Adler.

Bruder-Bezzel ziet Adler primair als een exponent van de politieke en maatschappelijke veranderingen in Oostenrijk.

Vanuit deze gezichtshoek interpreteert ze de Individualpsychologie, en levert ze een kritisch commentaar.

Ten slotte:

Wie beide boeken heeft doorgelezen is redelijk goed thuisgeraakt in de door de auteurs behandelde thematiek: de politieke achtergronden van waaruit Adlers theorie kan worden begrepen, en de bijdrage die de Individualpsychologie heeft geleverd aan de pedagogiek.

G. Rietveld.

Alleen daardoor kan de duivelskring van geweld en tegengeweld worden doorbroken, en kan een vreedzame, harmonieuze samenleving werkelijkheid worden. Als de 4e fase aan de orde komt (1928-1932) begint Ruedi met een levensbeschrijving van Adler.

Daarna bespreekt hij publikaties, waarin Adler o.m. schrijft over de techniek van de Individualpsychologie, schoolorganisatie en seksuele opvoeding.

In de 5e periode (1933-1937), die eindigt met Adlers dood, is zijn hoofdwerk: „Der Sinn des Lebens”. Hierin geeft Adler een overzicht van het individualpsychologisch gedachtegoed, maar Ruedi laat zien dat er in dit boek ook wat nieuwe accenten liggen. Zo vermeldt hij, dat Adler steeds meer aandacht krijgt voor het creatief vermogen van het kind, en dat hij het belang gaat onderkennen van de mening, die de zich ontwikkelende mens heeft over zichzelf en de buitenwereld.

In het tweede deel van het boek herhaalt Ruedi in enigszins verkorte vorm de thema's die hij achtereenvolgens in het eerste deel heeft besproken, maar hij bespreekt nu nadrukkelijker en uitvoeriger de pedagogische consequenties van Adlers theorie. Hij maakt duidelijk, dat het centrale moment in de individualpsychologische pedagogiek de „Erziehung zur Koöperation” is. Het kind moet worden opgevoed tot gemeenschapsmens. De opvoeding betekent: gemeenschapszin ontwikkelen, een verkeerde levensstijl corrigeren en het kind voortdurend moed en zelfvertrouwen geven. Heel concreet adviseert Adler de school om het zitten blijven af te schaffen, geen cijfers te geven, niet te straffen en niet te werken met begrippen als intelligentie en begaafdheid.

M.i. zou het de logische opbouw van Ruedi's werk ten goede gekomen zijn, als hij de pedagogische aspecten van Adlers theorieën in de betreffende hoofdstukken van het eerste deel uitvoeriger aan de orde had gesteld. Er was dan geen tweede deel nodig geweest, en de herhalingen zouden dus achterwege gebleven zijn.

Een vergelijking van beide boeken maakt duidelijk, dat de auteurs de Individualpsychologie heel verschillend benaderen.

Bruder-Bezzel beschrijft de school van Adler als een uitingsvorm van de Reformbeweging. Zij geeft de Individualpsychologie dus een plaats in de geschiedenis van Oostenrijk. Ze verstrekt heldere en uitvoerige informatie over de politieke en maatschappelijke omstandigheden waaronder Adler zijn activiteiten kon ontplooiën.

Deze achtergrondinformatie, waardoor Adler in een bepaalde context wordt gezet, ontbreekt in het boek van Ruedi.

Weliswaar geeft hij een levensbeschrijving van Adler en besteedt hij enige aan-

Een tweede bijdrage aan het tijdschrift werd geleverd door de heer G. Rietveld in de vorm van een vergelijkende boekbespreking. Besproken worden: „Die Bedeutung Alfred Adlers für die Pädagogik” van Jürgen Ruedi en „Geschichte der Individualpsychologie” van Bruder-Bezzel.

Ik wens u veel lees plezier toe.

Gerard Kulker

Het volgende nummer van Individual Psychologische Verkenningen verschijnt in november 1995. Kopy en reacties kunt u voor de eerste week van oktober 1995 zenden aan de redactie.

BIJ DE DOOD VAN ERWIN RINGEL

(27-04-1921, † 29-06-1994)

EEN POSTHUME HULDE EN EERBETOON

Op 29 juni 94 lazen we met ontroering, op de voorbladzijde van de Salzburger Nachrichten, onder een foto: „De Weense psychiater en analyticus van de 'Oesterreichische Seele' Erwin Ringel is op donderdag (28-06) tijdens een herstellvakantie in Bad Kleinkirchen op 73 jarige leeftijd aan een hartstilstand overleden. Hij zal normaal in een eregraf van de stad Wenen worden bijgezet. De juiste datum ligt nog niet vast.”

Op bladzijde 3 bracht Franz Mayrhofer hem als eerste hulde.

In het weekend van zaterdag-zondag 30-31 juni verscheen ook in Der Standard-Wirtschaft in Wenen, een afscheid door Prof. Dr. Gernot Sonneck, sinds 1969 zijn leerling en vriend en onmiddellijke opvolger in meerdere functies, een doorvoeld afscheid; maar ook de New York Times wijdde aan hem een korte necrologische bijdrage.

Niet zonder pijn willen ook wij op onze beurt hem een posthume dankbare hulde brengen en vooral zijn werk weer onder de aandacht brengen. Wij waren jaargenoten. Dat verraste mij. Ik had hem altijd als veel ouder en als authentisch gezag gevoeld. Daar wordt men op onze leeftijd eerst even stil bij en dankbaar voor zo'n rijk leven, waardoor men in zijn eigen kleine broosheid juister grenzen leert trekken.

Erwin Ringel werd op 24 april 1921 door een speling van het Oostenrijks-Hongaarse lot geboren in Temesvar. Wij kunnen ons vanuit Vlaanderen een jeugdperiode zeer goed voorstellen en hoe dit moest geweest zijn in de Oostenrijkse naoorlogse republiek met de woelige sociaal democratische periode, de Dolfuss- en de Schussnig-tijd en daarna in 1938 de Anschluss, onder door velen als held en bevrijder ingehaalde Adolf Hitler. Erwin behoorde in zijn jeugd jaren tot de toenmalige Katholische Jugend. Hij was zeer jong al getuige van een verward en veelzijdig tijdsgevoel. Zeker werd hij geconfronteerd met moeilijke wereldbeschouwelijke vragen. In 1939 werd hij eerst om zijn overtuigingen door de Gestapo tijdelijk meegenomen. Medici uit de weerstand konden hem op grond van de diagnose 'Schildklierhyperfunctie' tenslotte vrijkrijgen van Wehrdienst. Naar aanleiding van

Ruedi is getroffen door de geringe belangstelling die de Individualpsychologie ondervindt in de pedagogische vakliteratuur. Hij vindt dit zeer opmerkelijk, omdat de Individualpsychologie zich intensief met opvoedingsvragen bezig houdt. De auteur wil met dit boek dan ook duidelijk maken hoezeer met name Alfred Adler op het opvoedend denken en handelen gericht was. Daarbij stelt hij vast, dat Adlers opvattingen door modern onderzoek worden bevestigd. Ruedi laat Adler voortdurend zelf aan het woord.

Hij doet dit door Adlers bijdrage aan de pedagogiek in 5 hoofdstukken uiteen te zetten; d.w.z. zijn voor de pedagogiek relevante geschriften samen te vatten, te becommentariëren en hun theoretisch-historisch samenhang vast te stellen. Bij zijn selectie van Adlers werk is Ruedi chronologisch te werk gegaan. Hij deelt Adlers geschriften in 5 perioden in, en laat aan de hand van de gekozen publikaties zien, hoe Adlers denken zich in de loop der jaren heeft ontwikkeld. De beginperiode laat Ruedi aanvangen in 1998, het jaar waarin Adlers eerst geschrift verschijnt: het „Gesundheitsbuch für das Schneidergewerbe.” Daarin signaleert Adler, dat veel ziekten van de kleermaker beroepsziekten zijn, die ontstaan door slechte werkomstandigheden. En hij pleit voor verbetering van het arbeidsmilieu.

Ruedi citeert met instemming Ellenberger, wanneer deze schrijft, dat men Adlers latere uitwerking van de Individualpsychologie niet kan begrijpen zonder acht te slaan op zijn vóór-psychanalytische tijd, waarin hij op het gebied van de sociale geneeskunde een voortrekkersrol vervulde.

In „Der Arzt als Erzieher” stelt Adler vast dat in het verlengde van het sociaal-medisch engagement van de arts zijn opvoedende taak ligt.

In deze periode verschijnt ook zijn „Studie über Minderwertigkeit von Organen”; een boek waarvan hij later zelf zegt, dat het de toegang opent tot zijn meer dan 20-jarige psychologische arbeid, waarin hij zich bezig gehouden heeft met vragen rondom neurose, psychose, moeilijke opvoedbaarheid en criminaliteit.

„Über den nervösen Charakter” is Adlers hoofdwerk in de 2e periode (1912-1917). „Mit diesem Buch”, schrijft Adler, „begründete ich die Schule der Individualpsychologie”.

Kenmerkend voor deze periode is Adlers holistische benadering. De mens is voor hem een individu, een ondeelbare eenheid, een totaliteit.

Tijdens de eerst wereldoorlog ontdekte Adler de betekenis van het gemeenschapsgevoel, een begrip dat in al zijn werken na 1918 een centrale plaats krijgt.

Adler benadrukt in zijn 3e periode (1918-1927) herhaaldelijk dat de mens een sociaal wezen is, dat op samenleven en op samenwerken is aangelegd. Daarom is hij van mening dat we de mensheid moeten oriënteren op het gemeenschapsgevoel.

zo zeer met elkaar vervlochten, dat ze tot de uitspraak komt: Individualpsychologie ist in Ihrem pädagogischen Denken die Wiener Schul- und Erziehungsreform, und umgekehrt: Wiener Schulreform ist Individualpsychologie." (Bruder-Bezzel, 79). Maar deze binding geldt voor tijden van bloei en verval! En Bruder-Bezzel schrijft dan ook: „Der Niedergang der Individualpsychologie ab 1930 hing wesentlich mit dem Abbau der Reformpolitik seit der Weltwirtschaftskrise 1929 zusammen. Die Individualpsychologie die sich so ganz in Ihrem Dienst gesellt hatte, verlor damit ihre praktische Basis, ihre Verbreitungsmöglichkeiten und im Gefolge davon natürlich ihre Stärke und Attraktivität." (ibid, 148)

Daar komt bij - aldus de auteur - dat Adler in de 30er jaren het contact met z'n persoonlijke wortels verliest.

Z'n theorie „verwordt" tot een wereldbeschouwing, een leer met metaphysische, spirituele trekken, een ideologie, een geseculariseerde heilsverwachting.

In hoofdstuk 12 brengt Bruder-Bezzel Adlers kritiek op de ondergeschikte positie van de vrouw ter sprake. De „Frauenfrage" is in de 20er jaren een belangrijk thema in de Individualpsychologie geweest.

In het 13e hoofdstuk worden Adlers socialistische wortels blootgelegd. Vervolgens gaat de auteur nader in op de ontwikkeling van verschillende facetten van Adlers theorie. Aan de orde komen o.m.: minderwaardigheidsgevoel en machtsstreven, verwenning en verwaarlozing, levensplan en levensstijl, het individu als ongedeelde eenheid.

In hoofdstuk 17 wordt Adler getekend als sociaalpsycholoog, en er worden enige bladzijden gewijd aan de discussie rond Adlers gemeenschapsbegrip. In de laatste hoofdstukken van het boek treedt Adler wat op de achtergrond, en komen andere Individualpsychologen voor het voetlicht. Uiteraard krijgt Fritz Künkel de nodige aandacht. Zijn opvattingen worden kritisch beschreven.

De auteur laat zien hoe, in de 30er jaren, een aantal Individualpsychologen (waaronder de artsen Künkel, Göring en Seif) zich in dienst stelden van het Nationaal Socialisme.

In het laatste hoofdstuk beschrijft Bruder-Bezzel hoe de Individualpsychologie in het Duitstalige gebied zich opnieuw organiseerde. Zij vermeldt, dat in het na-oorlogse proces van verbreiding, consolidering, professionalisering en theoretische vernieuwing Dreikurs en Rattner een belangrijke rol speelden.

Het boek van Ruedi geeft, evenals dat van Bruder-Bezzel, een overzicht van de ontwikkeling van de Individualpsychologie.

Toch waren de beweegredenen die deze auteur inspireerden om dit werk te schrijven andere dan die van Bruder-Bezzel.

zijn 70 jaar viering heeft hij verteld hoe hij in 1943 opstandig werd: „In einem Anfall von Wahnsinn habe ich das Gewehr zu Boden geschmissen und gesagt keine 20 vernünftigen Menschen sollten einem solchen Psychopathen gehorchen." In de onmiddellijke naoorlog kon hij zich voor geneeskundige studies in Wenen inschrijven. Hij promoveerde als arts in 1949 en specialiseerde nadien onder Prof. H. Hoff die uit Amerika een nieuwere, humanere psychiatrie had leren kennen en naar Oostenrijk had overgebracht; „Eine neue Psychiatrie ohne Zwangsjacken und Gitter." Hij beëindigde die opleiding als Facharzt für Psychiatrie en begon al gauw in 1948 met een werk dat ook V. Frankl destijds vanuit de Individualpsychologie succesvol had opgezet, een „Wiener Kriseninterventionszentrum für Gefährdete" ondermeer ontworpen voor jongeren, die zonder zicht op levenszin het leven wilden „wegwerpen". Suïcidale jongeren dus vaak. Intussen verdiepte hij zijn psychiatrie in psychosomatische zin en kon aanknopen bij een generatie die zich in Adlers spoor uit de betovering van de eenheidspsychologie en -psychiatrie van het Berlijnse Göringinstituut hadden losgewerkt en weer eigen wegen waren ingeslagen: de generatie van Oskar Spiel, Ferdinand Birnbaum, Hans Scharmer, Lambert Bolterauer en anderen - zijn voorgangers in de I.P. Hij behoorde tot de jongeren zoals Walter Spiel, Leopold Löwenthal en Hans Strotzka. Hij werd een trouw IPer uit eigen fundering, zich beroepend op de psychosomatische traditie van de jonge jaren van Adler en ook op diens intense sociologische en sociaalpsychologische ethiek en praxis.

Als lid van de Duitstalige IP gemeenschap heeft hij altijd voorgestaan dat IP ook als dieptepsychologie moest worden gezien met Freud als een der vaders, als kinderen van twee vaders die in plaats van identiteit te vinden door tegenstellingen te formuleren eenheid in duidelijke verscheidenheid en coöperatie moesten vinden. Reeds in 1960 slaagde Ringel erin vanuit zijn statuut van geassocieerd hoogleraar psychiatrie de Internationale Gesellschaft für Suicideverhütung und Krisen Intervention op te richten waarvan hij de ijverige voorzitter werd en die intussen leden heeft in meer dan 50 landen.

Niettegenstaande een handicap die hem meer en meer aan de rolstoel kluisterde - hij werd MS patiënt - werd hij een dapper succesvol hoogleraar, eerst in de psychiatrie en de psychosomatiek tot 1980, en daarna titularis van de leerstoel Medizinische Psychologie.

In de vijftiger jaren kwam hij ertoe het naar hem benoemde karakteristieke psychische structuur van de suïcide-risico te omschrijven en te analyseren als präsuïzidales Syndroom en daar een succesvolle behandeling en preventieve interventie aan te binden waarvoor wij duidelijk willen verwijzen naar het kleine werkje dat zijn gewicht in goud wel waard is: het ook in het Nederlands vertaalde Zelfmoord:

appèl aan de anderen, dat onder supervisie van de Utrechtse zenuwarts en buitengewoon hoogleraar in de forensisch psychiatrie ter onzer beschikking werd gesteld. Wie zijn bibliografie bekijkt zal merken dat Ringel nooit moe werd op dezelfde nagel te kloppen en door onderzoek en popularisatie voortdurend onder de aandacht te brengen van 1953 tot 1988.

Enkele weken voor zijn dood in het vooruitzicht van het 19e Internationaal Congres van zijn Internationale Gesellschaft für Selbstmordverhütung in Adelaide, Australië, voorzien voor 1997- hij was toen in revalidatie van een hartinfarct - vroeg hij aan zijn leerling en medewerker Gernot Sonneck (in de Nederlandse IP geen onbekende): „Schick mir alle Unterlagen und organisiere mir das alles denn da will ich unbedingt wieder teilnehmen”. Dat was begin juli voor de fatale vakantie.

Voor hem was deze praxis een bevoorrecht werkgebied voor de IP naast het gebied de delinquentie en predelinquentie.

Sonneck voegt eraan toe:

„Wir sprachen über Umorganisationen. Reformen und Schwerpunkte, und entwarfen die wichtigsten Schritte für die nächste Zehn Jahre. Die Durchführung überliess er längst anderen, aber die grosse Linie wollte er immer noch mitbestimmen, offen allen Neuerungen und interessiert an allen Entwicklungen.”

Dat alles was zeker de kern van zijn professioneel leven buiten en binnen zijn leeropdracht.

Het zal opvallen, alweer voor wie de bibliografie bekijkt, dat ook de theorie: de uitbouw van de psychosomatiek en de daarmee verbonden psychiatrie en psychotherapie en inzonderheid de Individualpsychologie en haar identiteit hem boeiden.

Aan dat thema heeft hij gewerkt door gezagvolle interventie op de internationale IP congressen in het Duitse taalgebied en ook door bijdragen in de tijdschriften en boekwerken zoals de bijdrage die hij met een andere van zijn Schüler, met name Brandl, leverde aan de monumentale veedelige reeks Psychologie des 20.

Jahrhundert, met een gedegen stuk in Bd. 11 Konsequenzen für die Pädagogik, uitgegeven door Walter Spiel, met de bijdrage Der Beitrag A. Adlers zur Praxis und Theorie der Erziehung, p. 37 sq.

In dit verband willen we even stilhouden bij zijn twee interventies op het 13e Internationaal Congres in München en later op het 15e Congres in Wenen, als Ringels persoonlijke interpretatie en doordenking van de IP gedachte, die belangrijk blijft door haar consequent theoretisch verantwoord van een zeer oecumenisch standpunt met uitlopen tot in de praktijk.

Ringel heeft tot tweemaal toe zijn eigen interpretatie van de IP gedachte uiteenge-

BESPREKINGEN VAN 2 WERKEN OVER ADLERS INDIVIDUALPSYCHOLOGIE

De Zwitserse uitgever Paul Haupt gaf in 1987 de tweede druk uit van een boek van de Duitse auteur Jürgen Ruedi: „Die Bedeutung Alfred Adlers für die Pädagogik”. Een ander boek, dat ook de Individualpsychologie als studie-object heeft, is een werk van de psychoanalytica Almuth Bruder-Bezzel: „Geschichte der Individualpsychologie”. Het verscheen in 1991 bij Fischer Taschenbuch Verlag. Deze boeken lenen zich voor een vergelijkende bespreking.

Het boek van Bruder-Bezzel geeft een helder overzicht van de ontwikkeling van de theorie, de praktijk en de organisatie van de Individualpsychologie. De auteur beschouwt dit werk als een vervolg op haar in 1983 verschenen overzicht van de geschiedenis van Adlers theorie tot 1914.

Daarom legt zij in dit boek het accent op de ontwikkeling van de Individualpsychologie in de 20er jaren.

In de eerste 10 hoofdstukken schetst de auteur in grote lijnen de geschiedenis van het ontstaan, de uitbouw en de institutionalisering van de Individualpsychologie tegen de achtergrond van de politieke ontwikkelingen in Oostenrijk.

Zij beschrijft hoe Adler in 1902 toetreedt tot de gesprekskring van Freud; hoe hij in dit gezelschap eigen ideeën gaat ontwikkelen, waardoor hij als een dissident wordt beschouwd, en hoe dit ten slotte in 1911 uitloopt op een definitieve breuk tussen Adler en Freud.

De schrijfster vestigt er vervolgens de aandacht op, dat Adler gedurende de eerste wereldoorlog zijn aanvankelijk pro-Oostenrijkse houding ten slotte liet varen ten gunste van een pacifistische opstelling.

De 20er jaren blijken voor de Individualpsychologie een periode van grote bloei te zijn geweest.

Wenen blijft het centrum, maar in Duitsland ontstaan Ortsgruppen; in veel plaatsen worden Erziehungsberatungsstellen gevestigd, evenals Erziehungsheime; onder klinische therapeuten krijgt de Individualpsychologie bekendheid, en er worden internationale congressen georganiseerd.

Bruder-Bezzel laat in hoofdstuk 11 zien, dat de Individualpsychologie was ingebed in de Oostenrijkse Reformbeweging.

De Individualpsychologie en de „Wiener Schulreform” waren volgens de schrijfster

patiënten-rolstoel lichaam. Hij was dit op alle gebied en met een instructieve zin voor het grote geheel „sub specie aeternitatis”, waar het moest ook de dood recht in de ogen kijkend.

Een voorlopige bibliografie

- 1953 Selbstmord: Abschluss einer krankhafte psychischen Entwicklung
1956 Die Tiefenpsychologie hilft den Seelsorger (Nederlandse en Franse vertaling)
1960 Neue Untersuchungen zum Selbstmordproblem
1963 Aktuelle Probleme der psychosomatische Medizin
1969 Selbstmordverhütung
1970 Familienkonflikt und Familienberatung
1973 Selbstschädigung durch Neurosen
1973 Das Leben wegwerfen
1975 Selbstmord: Appell an den Anderen 1984
1976 Zelfmoord: Appel aan de anderen. Een gids voor bedreigden en hun omgeving, 78 p.
1977 Situationsbewaltigung durch Fragen
1979 Die Macht de Bösen und der Glaube der Kirche
1981 Leiden
1982 Blickpunkt Oesterreich. Begegnung. Gespräche
1983 Der fehlgeleiteter Patient. Psychosomatische Patienten-karriere und ihre Akteure
1986 Die Oesterreichische Seele. Zehn Reden
1986 Religionsverlust durch religiöse Erziehung (+ Kirckmayr)
1987 Zur Gesundung der Oesterreichische Seele
1987 Der Arzt - Patienten Beziehung
1988 Medizinische Psychologie
1988 Der Selbstmord Abschluss einer krankhaften Entwicklung. Eine Untersuchung an 745 Geretteten
1991 Fürchte den Anderen wie Dich selbst
1991 Seelenspiegel. Wegwieser durch unsere gefühlswelt
1991 Selbstschädigung durch Neurosen-Psychopathologie Wegen der Selbstverwirklichung
1993 Das Alter wagen. Wege zu einen erfüllten Lebensabend
1994 Flieden hilft nicht. Vom richtigen Umgang mit Problemen

zet en verdedigd, zoals ook R. Schmidt dit van zijn kant heeft gedaan. Hij heeft loyaal de thesis bepleit, niet zonder enige correctie op wat hij de zwakke plekken heeft genoemd in Adlers vroege en naar zijn gevoelen, al te antipsychoanalytische accenten van de beginperiode. De thesis was: Individualpsychologie moet normaal gezien worden als een dieptepsychologie die het vaderschap van Freud ook erkent in de praktijk en de theorie.

Alleen is dit niet de volle waarheid. Naast de authentische acceptatie daarvan, en dus ook van de causale verklaring van de vroegtijdige kinderconflicten en hun sexuele component met de erkenning van overdrachtsverschijnselen en door noodzakelijke analyse en bewustwording daarvan, de bewustmaking en doorleven van de onbewuste conflicten, de analytische causale fase, moet er complementair daaraan worden verder gewerkt, en met Maeder (en Jung) en J. Caruso dient er doorgevoerd te worden aan een synthese activiteit, (psychosynthese) en teleologische of finalistisch gerichte re-educatieve of psychagogische fase. Individualpsychologie is niet de antithese van de psychoanalyse maar haar complement. Niet om alle verschillen uit te wissen noch haar eigen identiteitsbesef te verliezen of te loochenen. Haar identiteit onderstelt juist de loyale aanvaarding van de onmisbare analytische fase en de even onmisbare versterking van een, constructief, synthetische tweede fase waarin de patiënt uit zijn regressie en de volgzame ligzetelfase kiest voor een echt gelijkwaardige dialogale fase, inclusief de actieve en zelfverantwoordelijke inoefening van een reconstructie.

Dit is een regelrecht afwijzing van de Amerikaniserende interpretatie van de IP als een cognitief gedragsmatige leertherapie. We kunnen dit hier jammer genoeg niet in alle nuances uitwerken maar het sluit een pleidooi in voor coöperatieve houding t.o.v. de psychoanalyse, die overigens zoals bekend ook een interne evolutie heeft doorgemaakt in de lijn van de egopsychologie, geëntameerd door de IP. Terloops en terzijde van deze hoofdlijn van zijn opvattingen heeft hij ook duidelijk heraangeknoopt bij de vroeg Adleriaanse psychosomatiek en daarvan een van zijn persoonlijke themata gemaakt.

Op de derde plaats erkent hij ook dat psychoanalyse en IP eigen geprivilegieerde werkerreinen heeft en verdedigt in dat verband zijn eigen persoonlijke inzet voor suïcidepreventie op een manier die mij veel solider voorkomt, dan de minder evenwichtige aanpak van Prof. R. Diekstra, die zelf werkte met de RET aanpak van A. Ellis.

Op dit laatste thema willen we nu verder ingaan.

Met mededogen van mensen die geïsoleerd geraken en maatschappelijk gemarginaliseerd, heeft hij zich vroegtijdig ingezet vooral jeugdigen die ernstig psychisch

gevaar lopen en richtte vanaf 1960 een crisisinterventiecentrum in en bijna gelijktijdig richtte hij ook de Internationale Vereniging op voor Selfmord Verhütung die uitgroeide tot ene grote organisatie in meer dan vijftig landen en waarvan hij tot zijn dood voorzitter bleef en drie internationale congressen leidde.

Een van de belangrijkste bijdragen op dit gebied, was zijn analyse en popularisering van een belangrijk herkenbaar presuïcidaal syndroom, dat hij vooral introduceerde in een werk uit 1969 over Selbstmord Verhütung en voorts populariseerde in een werkje voor het grote publiek dat ook in Nederlandse versie verscheen. Het was getiteld Selbstmord ein Appell an die Anderen (dat zijn dan allen die 'by only being there' gewarig zijn voor die presuïcidale toestanden en actief liefdevol aanwezig blijven).

Het blijkt ook hier hoezeer hij aansluit bij oorspronkelijke pre-Freudiaanse stellingen van Adler, waarbij een dergelijk verschijnsel zowel een individuele crisisinterventie vroeg maar ook vraagt om maatschappelijke organiseren van preventie en werken aan het wegnemen van de maatschappelijke oorzaken en helen van de maatschappelijke Folgeringen van een dergelijke sociarische aangelegenheid.

Niet alleen interesseerde hij zich aan de jeugdleefijd waarin suïcide voorkomt in veel te hoge frequentie, maar ook voor hetzelfde verschijnsel bij ouderen waarbij hij alle nadruk legt op wat maatschappelijk moet gebeuren, om het zelfwaardegevoel bij ouderen te ondersteunen en de onmiskerbare en bedreigende isolering tegen te gaan. Deze leeftijdsgroep is hem gaandeweg meer gaan interesseren. Getuige daarvan een van zijn laatste werken dat twee uitgaven kende en als titel droeg: Das Alter wagen. Wege zu einen erfüllten Lebensabend uit 1993.

Wij konden het werk voorlopig maar uit tweede hand leren kennen, en willen het zo gauw mogelijk via interbibliothecair leenverkeer doornemen, om er later apart verslag over te doen.

Wij willen toch reeds gebruik maken van de dingen die we uit de necrologische artikelen leerden kennen.

Ringel heeft zich in 1991, naar aanleiding van zijn 70e verjaardag in Alpbach gesproken over het thema: Altern Oud worden. Hij zegde daar „Ruhestand im Leerlauf is tödlich”. Wezenlijk belangrijk voor de levenskwaliteit in de ouderdom is de juiste omgang, de Altersadaption met het eigen lichaam, met zijn mogelijkheden en grenzen, en het onderhouden van de geestelijke beweeglijkheid. De mens, die dit zei, zat al ongeveer twintig jaar aan een rolstoel gekluisterd als moedige MS patiënt. Hij voegde er ook als wezenlijke conditie aan toe: en de bevordering van tussenmenselijke verhoudingen. Positief zelfwaardegevoel is daarbij nodig om

chronische depressies of een „psychosomatische decompensatie” te voorkomen. Daaronder verstond Ringel een teloorgaan van het immuun systeem, waartoe hij rekende het herkenbare fenomeen dat oude mensen vaak zonder duidelijke ziekte of doodsoorzaak sterven.

Het helpt niets zegde Ringel jeugdig te willen blijven. Men moet de eigen dood in de ogen zien en als het ware rustig afwachten. Zich daartegen verzetten is tegen de stroom in willen zwemmen „wobei bekanntlich die Kräfte sehr schnell erlahmen”. Ook reeds in 1990 tijdens zijn afscheidsrede sprak hij over zijn leven, met dank voor de rijkdom ervan. Hij sprak ook over de eerbetuigingen die hij daarbij had gekregen maar hoe een mens die een na een weer afleggen moet „Zuerst den Talar, dann den Rock und übrig bleibt nur noch das Totenhemd. Uebrich bleibt nur der Mensch so wie er ist, ohne alles schmückende Beiwerk: Uebrich bleiben die Taten.”

Dat zal voor Ringel dan toch heel wat zijn. Ik verlang meteen zijn laatste boek te kunnen lezen. Das Alter wagen. Wege zu einem erfüllten Lebensabend. Het verscheen als DTV Sachbuch voor de tweede maal in 1994 dan 256 bladzijden. De eerste editie was van 1993 met 254 bladzijden.

Tenslotte willen we nog een aspect beklemtonen dat voor zijn persoonlijkheid niet mag achterwege blijven: zijn trouwe en loyale maar evenzeer onverschrokken en vaak ongemakkelijk kritische stellingname in wereldbeschouwelijke en nationale vraagstukken t.a.v. zijn katholieke overtuiging en Oostenrijkse situatie.

Wij verwijzen weer naar verschillende nummers uit de biblio-grafie. Vanuit professioneel standpunt verantwoorde hij welke betekenis de dieptepsychologie en bepaald de IP kan hebben voor een verlichte Zielzorg en gaf ook zijn inzichten mee inzake godsdienstonderwijs, met de ongetwijfeld kritisch provocatieve publikatie uit 1983, en hernomen in respectievelijk 1986, 1993 Religionsverlust durch religiö-ne Erziehung ? Tiefenpsychologische Ursachen und Folgerungen, 240 bladzijden samen Alfred Kirchmayr.

Hij was er zich van bewust dat deze ideeën wel pasten in de denkwijze van Paus Johannes XXIII en Kardinaal König, maar ongetwijfeld minder in wat daarna kwam. Eenzelfde kritische loyaliteit blijkt zeker ook uit zijn bijdragen, die moesten doen nadenken over de complexe Oostenrijkse en meer bepaald 'Karintische Seele'.

Men begrijpt dit alles beter in de context van de Oostenrijkse Zeitgeschichte vanaf de sociaal democratische tot de Christen democratische periode, inbegrepen de totalitaire tussenperiode en dergelijke meer.

Ringel was een man met een ongebroken rechte ruggegraat in een gehandicapt MS-